Sosiaali- ja terveysministeriö

Vastine

21.10.2025

VN/238/2025
VN/238/2025-STM-57

Hallitussihteeri
Annika Juurikko

Vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, hallituksen esitys laeiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 115/2025 vp)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä vastinetta liittyen otsikkoasiassa annettuihin asiantuntijalausuntoihin.

Lausuntopalaute liittyen tietojen luovutusta ja tiedonsaantia koskeviin säännösehdotuksiin

Lausunnonantajista muun muassa Keski-Suomen hyvinvointialue kiinnitti huomiota elatustukilain 36 §:n ehdotettuun muutokseen, katsoen, että Kansaneläkelaitoksen (Kela) hyvinvointialueelle ko. säännöksen nojalla antamien tietojen tulisi sisältää voimassa olevasta elatussopimuksesta tai -tuomiosta kaikki tiedot, mukaan lukien lisätiedot ja päätöksen perustelut. Kansaneläkelaitos on puolestaan tuonut lausunnossaan esiin riskin sille aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista, jos hyvinvointialueiden tietojensaantioikeuksia koskevia lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:ää sekä - jo voimassa olevaa - asiakastietolain 64 §:ää (johon ei esitetä hallituksen esityksessä muutosta) tulkittaisiin niin, että Kansaneläkelaitokselta voitaisiin niiden nojalla pyytää elatusapua määritettäessä myös muita kuin nykyisin Kelmu-etuustietopalvelun kautta sähköisesti toimitettavia tietoja. Kansaneläkelaitos toteaa olevan tarvetta tarkentaa esitystä tältä osin.

Viitaten elatustukilain 36 §:n perusteluihin Kela tuo esiin tarvetta täsmentää, mitä elatusvelvollisen tietoja se jatkossa tarkastelisi. Kelan käsityksen mukaan elatustukilain 36 §:n 3 momentin valmistelun yhteydessä tarkoitus oli, ettei elatusvelvollisen varallisuutta, sen Kelalle aiheuttaman lisätyömäärän vuoksi, otettaisi mukaan tarkasteluun. Myös esityksen 36 §:n mukaiset perustelut puoltavat Kelan tulkintaa asiassa. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa esityksen perusteluissa tarkoitetun, että Kela voisi käyttää tulotietojärjestelmän tietoja, sekä tarvittaessa verotustietoja, arvion tekemiseksi siitä, tulisiko 36 §:n 3 momentin mukainen tiedonluovutus tehdä. Tarkoituksena ei ole ollut säätää Kelalle velvollisuutta toteuttaa laajempaa elatustukilain tarkoittaman elatusvelvollisen varallisuuden tarkastelua.

Em. lausuntoihin liittyen sosiaali- ja terveysministeriö viittaa elatustukilain 36 §:n 3 momenttia koskeviin säännöskohtaisiin perusteluihin ja toteaa tarkoituksena olevan, että Kela luovuttaisi hyvinvointialueelle asiaan liittyvät ns. yksilöintitiedot. Tähän ratkaisuun on esityksessä päädytty mm. siksi, että esimerkiksi muiden viranomaisten asiakirjojen luovuttamiseen liittyisi muun ohella myös tietosuojakysymyksiä ja näihin liittyen myös ylimääräistä työtä, eikä tarkoituksena ole ollut lisätä Kelan velvoit-

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	02951 63415 +358 2951 63415	kirjaamo.stm@gov.fi stm.fi

teita näiltä osin. Näiden yksilöintitietojen avulla hyvinvointialue voisi, tarvittaessa, hankkia itse käyttöönsä voimassa olevan elatustuomion tai -sopimuksen sen vahvistaneelta taholta. Esityksessä lapsen elatuksesta annetun lakiin ehdotettu uusi 8 d § antaisi hyvinvointialueelle oikeuden saada vanhemman suostumuksesta riippumatta tietoja mm. tulotietojärjestelmästä sekä etuustietopalvelu Kelmusta. Muutoin hyvinvointialue voisi jo olemassa olevia laissa säädettyjä toimivaltuuksiaan hyödyntäen – käyttäen tarvittaessa mm. mahdollisuuttaan virka-avun saamiseen toiselta hyvinvointialueelta – hankkia asiaan liittyvät tarpeelliset tiedot.

Lapsen elatuksesta annettuun lakiin ehdotettuihin muutoksiin liittynyt lausuntopalaute

Lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:ssä säädetään hyvinvointialueen oikeudesta ajaa elatuskannetta lapsen puolesta. Hallituksen esityksessä kyseiseen pykälään esitetty muutos on teknisluontoinen (”toimielin”-termin sijasta pykälän 2 ja 3 momenteissa viitattaisiin suoraan hyvinvointialueeseen). Keski-Suomen hyvinvointialue esitti, että kyseistä pykälää tai sen perusteluja täsmennettäisiin sisällöllisesti sillä perusteella, että kyseisestä hyvinvointialueen oikeudesta elatuskanteen nostamiseen voi syntyä erilaista tulkintaa, mikä voi johtaa erilaisiin toimintakäytäntöihin. Keski-Suomen hyvinvointialue katsoi erityisen tarpeelliseksi säätää siitä, milloin vastuu elatusasian edistämisestä siirtyy vanhemmalta hyvinvointialueelle. Ehdotukseen liittyen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että hallituksen esitystä valmisteltaessa selvitettiin myös mahdollisuuksia uudistaa lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:ää. Valmistelun kuluessa katsottiin, että kyseisen, elatusoikeudenkäynnin viranomaisaloitteista käynnistämistä koskevan sääntelyn uudistaminen vaatisi onnistuakseen laaja-alaisempaa poikkihallinnollista valmistelua, johon hallituksen esityksen valmistelussa ei ollut mahdollisuutta. Tästä syystä kyseisen pykälään ei hallituksen esityksessä ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo myös Keski-Suomen hyvinvointialueen lausunnossa ehdotettujen muutosten edellyttävän poikkihallinnollista valmistelua, joten niitä ei sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan ole mahdollista käsillä olevan hallituksen esityksen käsittelyssä huomioida.

Muu esityksestä annettu lausuntopalaute

Hyvinvointialueiden taholta nähtiin tärkeänä saada riittävää ohjeistusta lain toimeenpanoon. Erityisen tärkeänä nähtiin ohjeistaa menettelytavoista tilanteissa, joissa hyvinvointialue on vastaanottanut Kelalta ehdotetussa elatustukilain 36 §:n 3 momentissa tarkoitetut tiedot. Ohjeistusta kaivattiin myös mm. uudistukseen liittyvästä asiakastiedottamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee viranomaisohjeistusta lainmuutosten sujuvan toimeenpanon varmistamiseksi.

Hyvinvointialueiden taholta katsottiin lisäksi, että lainmuutokset voivat lisätä elatussopimusten hallinnointiin liittyviä tehtäviä hyvinvointialueiden sosiaalihuollossa, mistä syystä uudistuksen jälkiarviointi, mukaan lukien hyvinvointialueen rahoituksen riittävyyden tarkastelu, on tärkeää.

Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella useissa lausunnoissa tuotiin esiin kehittämistarpeita liittyen lapsen elatukseen liittyvään sääntelyyn, perheoikeudelliseen palvelu- ja päätöksentekojärjestelmään sekä lasten ja perheiden sosiaaliturvaan. Lisäksi tuotiin esiin tarvetta vähentää lapseen liittyviä – mahdollisesti pitkittyneitä ja/tai toistuvia – [elatus]oikeudenkäyntejä, tarvetta uudistaa oikeudenkäyntikulujen jakautumista koskevaa sääntelyä elatusoikeudenkäynneissä ym.

Lausunnonantajien näihin näkemyksiin liittyen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lapsen elatusta koskeva laki, tuomioistuintoiminta sekä oikeusprosesseja koskeva sääntely kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalaan, sekä, että nyt käsillä olevan hallituksen esityksen tavoitteena on edistää hallituksen valtiontalouden kehyspäätökseen 2025–2028 kirjattua tavoitetta elatustuen menosäästön aikaansaamiseksi. Siten nyt käsillä olevan hallituksen esityksen valmistelussa tarkoituksena ei ole ollut valmistella laajempia uudistuksia lapsen elatukseen liittyvään viranomaisjärjestelmään tai -prosesseihin taikka näitä koskevaan lainsäädäntöön, tai lapsen elatusta koskevaan sääntelyyn. Lapsen elatuksen järjestelmään liittyvän lainsäädännön ja viranomaisjärjestelmän vahvan poikkihallinnollisen luonteen vuoksi laajempi uudistaminen ei olisi myöskään ollut mahdollista toteuttaa ns. budjettilakiaikataulussa.

Asiantuntijalausunnoissa esitettyihin laajempiin uudistustarpeisiin liittyen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lapsen elatuksen järjestelmän kokonaisuutta ja kehittämistä on äskettäin pohtinut poikkihallinnollinen ns. elatustukityöryhmä, joka antoi loppumietintönsä kesäkuussa 2025.[1] Myös parlamentaarinen sosiaaliturvakomitea pohtii työssään lasten ja perheiden etuusjärjestelmän kehittämistä.[2]. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa myös, että osana Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa on tehty selvitys ns. vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä.[3] Esimerkiksi edellä viitattu elatustukijärjestelmän uudistamista valmistellut työryhmä toi loppumietinnössään esiin tarpeen uudistaa lapsen elatuksen järjestelmää kokonaisuutena, mukaan lukien lastenvalvojien työtä ohjaavan [sosiaalihuollon] lainsäädäntökokonaisuuden tarkastelu ja kehittäminen, ja perheoikeudellisen kokonaisuuden kehittämistarpeet on tarkoitus huomioida osana parhaillaan käynnissä olevaa sosiaalihuollon palvelu-uudistusta[4].

Ahvenanmaan maakunnan hallitus viittasi hallituksen esityksestä aiemmin lausuntokierroksella antamaansa lausuntoon, ja totesi, vastaavasti kuin em. lausunnossa, pitävänsä esityksen hyvin tiukkaa aikataulua edelleen ongelmallisena. Maakunnan hallituksen mukaan se, että esitys annettiin eduskunnan käsiteltäväksi syyskuun alussa ja siihen sisältyvien lakiehdotusten ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2026, käytännössä estää sellaisten poikkeusten kirjaamisen elatustukilain soveltamista Ahvenanmaalla koskevaan maakuntalakiin (2009:7), joilla taattaisiin samat oikeudet ja velvollisuudet sekä Ahvenanmaan sosiaalihuoltoviranomaiselle että ahvenanmaalaisille asiakkaille, kuin hyvinvointialueillekin. Liittyen kyseiseen Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausuntopalautteeseen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ministeriö on käynyt Ahvenanmaan maakunnan hallituksen edustajan kanssa lainmuutosten voimaansaattamiseen liittyvää vuoropuhelua mm. edellä mainitun elatustukilain soveltamista koskevan maakuntalain muutostarpeista. Mikäli kyseisen maakuntalain muuttamiselle on tarve, eikä tätä muutosta ole mahdollista toteuttaa ennen 1.1.2026 (hallituksen esityksessä ehdotettujen säädösmuutosten voimaantulolle esitetty aikataulu), voitaneen lainmuutoksia koskevaan voimaantulosäännökseen ottaa Ahvenanmaata koskeva siirtymäsäännös.

---

[1] Ks. Elatustukijärjestelmän uudistamista valmistelleen työryhmän valmisteluasiakirjat osoitteessa https://stm.fi/hanke?tunnus=STM092:00/2024.
[2] Ks. https://stm.fi/sosiaaliturvakomitea
[3] Ks. Johanna Vaitomaa ja Riitta Särkelä: Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä. Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:12.
[4] Ks. Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen hanketiedot osoitteessa https://stm.fi/hanke?tunnus=STM107:00/2023.